

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

ПЕДАГОГІКА З ОСНОВАМИ ПЕДАГОГІЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ

ПРОГРАМА

нормативної навчальної дисципліни

підготовки бакалавра

напрямів: 01411 "Фізична культура (середня освіта);

017 "Фізична культура і спорт";

РОЗРОБЛЕНО ТА ВНЕСЕНО:

Львівським державним університетом фізичної культури
імені Івана Боберського

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ:

Доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри педагогіки та
психології Львівського державного університету фізичної культури
імені Івана Боберського
Степанченко Наталія Іванівна

ВСТУП

Програма вивчення нормативної навчальної дисципліни “*Педагогіка з основами педагогічної майстерності*” складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки *бакалавра* напрямів: «Фізичне виховання», «Спорт».

Предметом вивчення навчальної дисципліни є виховна діяльність, яка здійснюється в навчально-виховних закладах.

Міждисциплінарні зв'язки: психологія, філософія, фізіологія, соціологія, етнопедагогіка.

Програма навчальної дисципліни складається з таких змістових модулів:

1. Загальні основи педагогіки з історією педагогічної думки.
2. Теорія освіти і навчання (дидактика).
3. Теорія виховання та школознавство.
4. Основи педагогічної майстерності.

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

1.1. Метою викладання навчальної дисципліни «Педагогіка з основами педагогічної майстерності» є формування педагогічної скерованості мислення студентів.

1.2. Основними завданнями вивчення дисципліни “Педагогіка з основами педагогічної майстерності” є:

- засвоїти найважливіші поняття, які розглядаються багатьма дисциплінами в тому числі і педагогікою: виховання, освіта, особистість, розвиток та інші;
- ознайомитись з найбільш значимими сучасними педагогічними ідеями та теоріями;
- навчитися теоретично обґрунтовано описувати і пояснювати реальні педагогічні ситуації виділяючи в них педагогічні завдання;

- ознайомитись з педагогічною комунікацією, педагогічною технікою та основними аспектами корекційної педагогіки;
- навчитися прийомам спілкування та елементам педагогічної техніки;
- оволодіти алгоритмом розв'язання та усунення педагогічних конфліктів;
 - оволодіти алгоритмом вирішення педагогічних задач;
 - набути навичок самостійної роботи з педагогічною літературою;
 - ознайомитися з найважливішими нормативними документами про школу та освіту;
 - набути навичок професійної рефлексії (самооцінки).

1.3. Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні:

знати :

- загальні основи педагогічної теорії і практики;
- загальні закономірності розвитку особистості;
- теорію освіти і навчання;
- мету, сутність і закономірності процесу виховання;
- основи школоведення. складові педагогічної культури та педагогічної майстерності вчителя;
- базові ціннісні орієнтації педагога;
- особливості педагогічного спілкування;
- складові невербальної поведінки педагога;
- типи, структуру, динаміку конфліктів у педагогічних ситуаціях, шляхи їхнього розв'язання;
- культуру, техніку, риторичні аспекти педагогічного мовлення;
- педагогічний такт та етику діяльності вчителя;
- особливості педагогічного впливу на особистість, створення ситуацій успіху;
- сучасні організаційні форми, методи, прийоми, засоби навчання, що використовуються у навчально-виховному процесі.

вміти : аналізувати педагогічні ситуації;

- застосовувати теорію навчання в практиці навчання учнів;
 - аналізувати педагогічні ситуації та вибирати адекватні методи, прийоми та засоби навчання;
 - проводити педагогічні спостереження.
- вміти застосовувати методи науково-педагогічного дослідження;
 - доцільно послуговуватися засобами невербального спілкування (жестами, мімікою, пантомімікою, візуальним контактом тощо) та різноманітними методами і прийомами словесного впливу;
 - на основі перцепції та сугестії аналізувати поведінку учнів;
 - використовувати інтерактивні методи, форми організації навчально-пізнавальної діяльності учнів;
 - оволодіти методами аналізу різноманітних педагогічних ситуацій;
 - вміти аналізувати педагогічні конфлікти та вибирати ефективні шляхи їхнього розв'язання тощо.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 150 годин / 5 кредитів ECTS.

2. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Загальні основи педагогіки

Тема 1. Предмет педагогіки і методи науково-педагогічних досліджень.

Виникнення педагогіки як науки. Основні етапи розвитку. Предмет і об'єкт педагогіки. Закони і закономірності. Прогнозування у педагогіці. Педагогіка як наука і як мистецтво. Основні категорії педагогіки. Виховання як суспільне явище. Історичний характер виховання. Виховання як спеціально організований і систематично здійснюваний вплив (вихователя на вихованця та вихованця на вихователя). Виховання як взаємодія. Самовиховання та перевиховання. Характеристика основних категорій педагогіки: виховання,

навчання, освіта, розвиток особистості. Нові підходи до поняття розвиток у сучасній вітчизняній та зарубіжній літературі.

Знання, уміння, навички, погляди, переконання, риси особистості як вихідні поняття для характеристики вихованості й освіченості людини.

Педагогічний навчально-виховний процес, по-перше, як результат синтезу раніше висвітлених категорій, по-друге, засіб освіти, виховання і розвитку особистості, її самовиховання і самоосвіти.

Структура та галузі педагогіки. Система педагогічних наук. Зв'язок педагогіки з іншими науками. Джерела педагогіки.

Науково-педагогічні дослідження, їх проведення і впровадження. Поняття про науково-педагогічне дослідження. Система науково-педагогічних досліджень. Методи науково-педагогічних досліджень (загальні підходи). Основні елементи педагогічного дослідження. Вибір і застосування методів у педагогіці. Метод педагогічних спостережень. Метод бесіди, інтерв'ю та анкетування. Метод рейтингу та самооцінки. Метод "педагогічного консилиуму". Метод діагностичних контрольних робіт. Метод педагогічного експерименту. Теоретичні основи педагогічного дослідження. Застосування математичної статистики в педагогічних дослідженнях.

Проблеми впровадження результатів науково-педагогічних досліджень у практику роботи шкіл. Узагальнення педагогічного досвіду і народної культури виховання.

Тема 2. Вікова періодизація. Вікові особливості психічного та фізичного розвитку особистості.

Поняття про особистість. Теорія становлення особистості. Поняття розвитку якісних змін, яких зазнає істота, що розвивається.

Розвиток людини, зв'язок між процесом розвитку та його результатами з однієї сторони, і причинами, що впливають на них - з іншої (П.П. Блонський, Л.С. Виготський, Г.С. Костюк, С.Л. Рубінштейн, А.Р. Лурія, Л. Термен, Е. Геккель, Ф. Мюллер).

Аналіз факторів розвитку людини. Роль спадковості у людському розвитку (онтогенез та філогенез). Теорія конвергенції Вільяма Штерна та психологічна теорія Зигмунда Фрейда про розвиток людини. Педологія і генетика. Проблема успадкування спеціальних задатків, інтелектуальних і моральних якостей, вплив середовища та виховання на розвиток особистості. Активна діяльність особистості як фактор її розвитку.

Вікові та індивідуальні особливості розвитку. Правильний аналіз психологічної та педагогічної вікових періодизацій. Акселерація та причини, що її обумовлюють. Закономірності фізичного та духовного розвитку.

Особливості виховання і навчання учнів різних вікових груп: молодший шкільний вік; середній шкільний вік; старший шкільний вік. Врахування індивідуальних особливостей в процесі навчання і виховання.

Тема 3. Історія українського шкільництва та педагогіки.

Виховання і навчання у первісних та родових племенах на території України. Культурні та освітній розквіт Київської Русі. Пам'ятки педагогічної думки Київської Русі. Освіта та розвиток педагогічної думки в XVI – XVIII ст.: діяльність братських шкіл; перші національні заклади вищого типу – Острозька академія та Києво-Могилянська академія; козацька педагогіка; видатні діячі української освіти (Петро Могила, Іван Федоров, Григорій Сковорода). Стан освіти в Україні у складі Російської імперії та на західноукраїнських землях: (Олександр Духнович, Юрій Федькович, Августин Волошин). Видатні українські педагоги XIX- початку XX ст.: К. Ушинський, Х. Алчевська, І. Франко, С. Русова, Г. Ващенко, І. Огієнко, А. Макаренко.

Тема 4. Основні проблеми розвитку європейського шкільництва та педагогічної думки.

Антична педагогіка: виховання і школа в античному світі; філософсько-педагогічна думка в античних суспільствах (Сократ, Платон, Арістотель, Цицерон, Квінтіліан). Особливості освітньо-виховної практики в епоху

середньовіччя: типи виховних систем, виникнення університетів; Фома Аквінський та П'єр Абеляр. Епоха Відродження та зміни у поглядах на освіту (Рабле, Роттердамський, Томас Мор). Освітні ідеї реформаторського руху: Ян-Амос Коменський – засновник теоретичної педагогіки. Видатні діячі епохи буржуазних революцій в Європі: (Д. Локк, Ж.-Ж. Руссо). Педагоги – класики кінця XVIII – XIX: (Й.Г. Песталоцці, Й.Ф. Герbart, Ф.-В.-А. Дістерверг, Ф. Фребель). Основні теорії європейської освіти нового часу.

Змістовий модуль 2. Дидактика (основи теорії освіти і навчання)

Тема 5. Сутність процесу навчання.

Характерні ознаки процесу навчання: двосторонній характер, сумісна діяльність вчителя та учня, керівництво зі сторони вчителя; спеціальна планомірна організація і управління; цілісність та єдність; відповідність закономірностям вікового розвитку учнів; управління розвитком і вихованням учнів.

Історичний аспект розвитку дидактики. основні категорії дидактики: викладання, уміння, навчання, освіта, знання, вміння, навички, мета, зміст, організація, форма, засіб, результат. Функції дидактики. Загальна та окрема дидактики. Особливості сучасної дидактики.

Тема 6. Зміст освіти як фундамент культури особистості.

Поняття про зміст освіти. Суть компонентів змісту освіти. Фактори, що зумовлюють формування змісту освіти: потреби, соціальні та наукові досягнення, можливості учнів, державна стратегія, гуманізація, інтеграція, тощо.

Теорії організації змісту освіти: теорія матеріальної освіти, дидактичного утилітаризму, структуралізму, тощо. Наукові вимоги до змісту навчання. Форми представлення змісту освіти. Реалізація змісту освіти в сучасній школі: навчальний план, навчальна програма. Вимоги до навчальної літератури.

Тема 7. Закономірності і принципи навчання.

Історія проблеми. Класифікація закономірностей навчання: конкретні, дидактичні (змістовно-процесуальні) закономірності, гносеологічні закономірності, психологічні, управлінські, соціологічні, організаційні закономірності.

Тема 8. Принципи, методи, засоби навчання.

Поняття про принципи і правила, співвідношення принципів та правил. Система дидактичних принципів. Принцип свідомості і активності; принцип наочності навчання; принцип систематичності і послідовності; принцип міцності; принцип доступності; принцип науковості; принцип зв'язку теорії з практикою.

Методи навчання: поняття про методи навчання, класифікація методів навчання. Характеристика методів організації навчально-пізнавальної діяльності. Група методів за логікою передачі і сприймання навчальної інформації. Класифікація методів за рівнем самостійної пізнавальної діяльності. Група методів за ступенем керівництва навчальною роботою. Методи стимулювання і мотивації учня. Методи контролю і самоконтролю в навчанні. Бінарні методи навчання. Вибір методів навчання.

Засоби навчання. Класифікація засобів.

Тема 9. Форми організації навчання.

Поняття про форми навчання. Історичний аспект розвитку форм організації навчання. Урок - основна форма роботи: Загальні вимоги до уроку, дидактичні (освітні) вимоги, розвиваючі вимоги. Типи і структура уроків. Підготовка уроку. Допоміжні форми навчання. Нестандартні уроки.

Тема 10. Педагогічний контроль та інновації в педагогіці.

Педагогічний контроль і облік результатів діяльності учня. Структура педагогічного контролю: облік, перевірка, оцінка; функції педагогічного

контролю: коригуючи, діагностична, виховна та навчальна; вимоги: результативність, систематичність, всебічність, об'єктивність, поєднання з самооцінкою, гласність. Методи перевірки (усний письмовий, графічний, практичний, програмований) та види контролю: поточний, тематичний, підсумковий і заключний. Гуманізм та інновації в педагогіці. Види і структура інноваційних процесів. Індивідуальний підхід: особливості фізичного, розумового і морального розвитку; вікові особливості; особливості пізнавальних процесів; мотиви учбово-пізнавальної діяльності; рівень навчальних знань, вмінь і навичок, структура учбових і поза навчальних інтересів. Диференційований підхід в навчанні: зовнішня та внутрішня диференціації. Індивідуально-диференційований підхід: вибір методів, форм, засобів і прийомів навчання з урахуванням індивідуальних і групових особливостей учнів.

Змістовний модуль III. Теорія виховання

Тема 11. Сутність і зміст процесу виховання, принципи виховання.

Процес виховання як система. Компоненти процесу виховання: цільовий, стимуляційно-мотиваційний, змістовий, операційно-діяльнісний, контрольню-регульований, оцінково-результативний. Виховна ситуація як невід'ємна ланка виховного процесу. Етапи процесу виховання.

Особливості виховного процесу. Принципи виховання: громадська спрямованість виховання; опора на позитивне; гуманізація виховання; особистісний підхід; єдність виховних впливів; національний характер виховання та їх характеристика. Суть змісту виховання у сучасній школі. Система актуальних виховних завдань. Виховання - діяльність, що спрямована на перетворення власної особистості.

Тема 12. Загальні засоби, методи і прийоми виховання.

Поняття про методи виховання. Класифікація методів виховання. Характеристика методів формування свідомості особистості. Методи організації діяльності. Характеристика методів стимулювання. Вибір методів

виховання: загальні причини, що визначають вибір методів виховання. Засоби виховання. Прийом виховання як складова та дійова частина методу.

Тема 13. Напрями виховання.

Моральне виховання. Завдання і зміст морального виховання. Зміст морального виховання на різних вікових ступенях розвитку учнів. Шляхи морального виховання. Особливості застосування методів морального виховання у зв'язку з віковим розвитком учнів: відповідність методів виховного впливу віку дітей. Особливості роботи з важковиховуваними дітьми. Теорії морального виховання.

Розумове виховання. Поняття "розумового розвитку" та "розумового виховання". Завдання і зміст розумового виховання. Основні засоби розумового виховання. Характеристика видів мислення. Рекомендації по розвитку видів мислення. Розумове виховання та формування світогляду.

Естетичне виховання. Методологічні основи естетичного виховання. Роль естетичного виховання у всебічному розвитку особистості. Зміст і завдання естетичного виховання. Принципи та система естетичного виховання школярів. Шляхи та засоби естетичного виховання. Роль природи в естетичному вихованні. Естетичне виховання засобами мистецтва. Естетика шкільного побуту.

Трудове і фізичне виховання. Завдання трудового виховання. Виховання працьовитості. Навчальна праця. Трудове навчання, продуктивна праця учнів. Побутова праця. Трудове виховання в процесі позакласної і позашкільної роботи. Методи трудового навчання і виховання. Особистий приклад вихователя. Вправляння, виховання колективних трудових завдань, змагання. Режим праці і відпочинку. Професійна орієнтація учнів.

Фізичне виховання в загальній системі виховання. Завдання фізичного виховання школярів. Зміст і засоби фізичного виховання. Уроки фізичної культури. Фізкультурно-оздоровчі заходи в режимі навчального дня.

Позакласна спортивно-масова робота в школі. Використання природних факторів для загартування організму. Фізичне виховання в сім'ї.

Тема 14. Особистість, група, колектив.

Типи груп: формальні, референтні, дифузні. параметри групи. Етапи еволюції колективу. Структура самоуправління.

Форми виховання. Угрупування як форма виховання. Характеристика учнівських угруповань. Дитячі угруповання. Угрупування та особистість. Педагогічне управління угрупованням. Виховання особистості з відхиленням від норми поведінки (репресивна педагогіка А. Макаренка). Спортивний колектив, його особливості.

Тема 15. Теорія і практика виховних систем школи (ВСШ).

Структура ВСШ: основна педагогічна ідея; цілі і завдання; діяльність; педагогічне спілкування; система самоуправління; система взаємодії з оточуючим середовищем. Функції ВСШ: інтегральна, регулююча, розвиваюча, захисна, компенсаторна, корегувальна. Етапи становлення ВСШ. Типи ВСШ: авторитарна та гуманістична виховні системи. Критерії ефективності ВСШ.

Тема 16. Педагогічні проблеми взаємодії шкільного і сімейного виховання.

Функції сім'ї. Напрями взаємодії школи і сім'ї. приблизна програма вивчення умов сімейного виховання. Форми взаємодії сім'ї і школи: батьківські лекторії, психологічні тренінги для батьків і дітей; тематичні семінари для батьків, відвідування сімей; батьківські збори, виклики до школи; озброєння сім'ї технологією та методикою виховання; участь батьків в роботі ради школи. Методи вивчення сім'ї: бесіда, спостереження, анкетування, моделювання, тестування.

Тема 17. Принципи і структура управління освітою.

Управління шкільною освітою в Україні. Структура органів управління освітою та їх діяльність. Керівництво навчально-виховною роботою школи. Організація навчального року. Розклад уроків. Шкільний режим. Керівники школи, вчителі, вихователі. Класні керівники, Педагогічний колектив. Методична робота в школі. Планування та облік роботи школи.

Змістовий модуль IV. Основи педагогічної майстерності.

Тема 18. Педагогічна майстерність, її елементи.

Поняття про педагогічну майстерність. Професійні знання. Педагогічні здібності. Особистісні якості. Шляхи формування педагогічної майстерності. Структурні компоненти діяльності спортивного педагога (гностичний, проектувальний, конструктивний, організаторський, комунікативний, предметно-практичний). Рівні діяльності; модель діяльності: мета, мотиви, дії, результат. Професійно значимі особливості діяльності та вимоги до індивідуально-психологічних характеристик особистості спортивного педагога.

Тема 19. Рівні професійної діяльності спортивного педагога.

Рівні діяльності в роботі спортивного педагога: репродуктивний, адаптивний, локально-моделюючий вміння, творчий. Критерії педагогічної майстерності та передумови підвищення ефективності діяльності тренера. Рівні майстерності: високий, середній, низький.

Тема 20. Педагогічне спілкування як взаємодія. Педагогічне спілкування як поліфункціональне явище, яке забезпечує обмін інформації (комунікативний аспект), пізнання особистості і самоутвердження (перцептивний аспект), організації взаємодії (інтерактивний аспект). Головні ознаки педагогічного спілкування: особистісна орієнтація співрозмовників, рівність педагогічних позицій, проникнення у світ почуттів і переживань, готовність прийняти точку зору співрозмовника, нестандартні прийоми спілкування. Спілкування педагога в залежності від типу: функціонально-рольове та особистісно-орієнтоване. Риси діалогічності педагогічного

спілкування: визнання рівності особистісних позицій, відкритість і довіра між партнерами; зосередженість педагога на співрозмовникові та взаємовплив поглядів; персоніфікована манера висловлювання; поліфонія взаємодії; двоплановість позицій педагога у спілкуванні. Характеристика бар'єрів спілкування: соціального, фізичного, смислового, естетичного, емоційного, психологічного. Ускладнення, що виникають у процесі спілкування. Структура педагогічного спілкування: етапи (моделювання, “комунікативна атака”, керування спілкуванням, аналіз спілкування).

Тема 21. Стили педагогічного спілкування.

Чинники, що впливають на вибір стилю спілкування. Авторитарний, демократичний, ліберальний та змішаний стилі – загальна характеристика. Спілкування на підставі захоплення спільною діяльністю; спілкування, що ґрунтується на дружньому ставленні; спілкування-дистанція; спілкування-заякування; спілкування-загравання.

Тема 22. Педагогічна етика та педагогічний такт.

Поняття педагогічної етики. Характеристика такту взагалі та педагогічного такту зокрема. Моральні якості, характеристика поведінки тактовного педагога. Педагогічний такт на уроці та у позакласній роботі. Такт і тактика. Вибір тактики і вміння користуватися рольовими позиціями: “зверху”, “знизу”, “поруч”, “невтручання”. Умови оволодіння педагогічним тактом: оволодіння конфліктною ситуацією; вміння вплинути на учня; зрозуміти мотиви поведінки учня; узгодження мети; закріплення своєї позиції. Розвиток комунікативних вмінь спортивного педагога. Поради педагогам-початківцям. Адекватна оцінка власної особистості. Повага індивідуальності учня. Широта ерудиції. Творчий підхід до аналізу ситуацій. Правила спілкування.

Тема 23. Засоби комунікативного впливу педагога на учня – переконання та навіювання.

Переконання як основний спосіб впливу вчителя на учня. Переконання як спосіб і як результат впливу переконання. Переконання правильні та хибні: способи їх визначення. Переконаність – як готовність діяти в захисті своїх переконань. Вимоги до переконання: відповідність переконання індивідуальним особливостям учня; переконання повинно містити як загальні положення так і конкретні факти; при переконання необхідно аналізувати факти поведінки які однаково відомі співбесідникам; переконуючи інших вихователь повинен глибоко вірити в те, що він повідомляє. Форми переконання: диспут, дискусія, бесіда, розповідь, особистий приклад. Критерії ефективності переконуючої взаємодії. Вправи, які стимулюють, закріплюють та виробляють правильні норми поведінки. Роль використання ділових ігор в вихованні переконань та з метою перевиховання. Педагогічні ситуації в яких вихованці повинні проявляти ті чи інші якості: ситуації несподіваності, вибору, конфлікту з самим собою, конфлікту з учнями, подолання труднощів. Логіка доказів: теза, доведення або аргументи, демонстрація способу доказу. Індукція та дедукція в логіці доказів. Прямі і непрямі докази. Закони тотожності, протиріччя, виключення третього зайвого, закон достатнього обґрунтування. Правила доказів. Найбільш типові помилки молодих вчителів в логіці доказів.

Навіювання в педагогічному процесі: особливості, умови ефективності (зміст навчального матеріалу; середовище в якому відбувається навіювання; відношення самого педагога до того, що він навіює; впевненість в успіху навіювання; авторитет вчителя; врахування вікових особливостей та індивідуальних якостей емоційних станів дітей на момент навіювання; володіння вчителем технікою навіювання; створення умов для реалізації обумовлених навіюванням якостей. Види навіювання в залежності від джерела навіювання: а) навіювання – дія, яка здійснюється іншою людиною; б) самонавіювання - об'єкт навіювання співпадає з його суб'єктом. В залежності від стану суб'єкту: а) в стані активності; б) в стані сну; в) у гіпнотичному стані. В залежності від наявності або відсутності у того хто навіює мети та свідомого прикладання зусиль для її досягнення: а) заздалегідь підготовлене; б)

спонтанне. За результатами навіювання: а) позитивним; б) негативним. В залежності від змісту: а) відкрите (пряме); б) закрите (опосередковане). Форми педагогічного навіювання: команди і накази (попередні або мобілізуючі; виконавчі; заборонні; дія за взірцем), навіювані настанови (лаконічні фрази – формули навіювання). Самонавіювання як засіб педагогічного впливу. Умови ефективного самонавіювання. Навіювання в стані релаксації, методика самонавіювання.

Навчально-виховні завдання, умови застосування різних видів навіювання.. Взаємозв'язок переконання та навіювання.

Тема 24. Взаємозв'язок шкільної та театральної педагогіки у вирішенні проблеми майстерності педагога.

Загальне та відмінності в театральному та педагогічному мистецтві. Педагогічна та акторська діяльність, талант. Театральна педагогіка в процесі становлення особистості. Артистизм в структурі особистості педагога, його функції в процесі педагогічного спілкування, умови та шляхи розвитку педагогічного артистизму: критерії та методи діагностики педагогічного артистизму; фактори та умови, що впливають на успішність розвитку педагогічного артистизму; психологічна та фізична розкутість педагога. Педагогічна сумісність та педагогічне сприйняття. Завоювання уваги аудиторії: стадії органічного процесу спілкування; пасивний і агресивний методи завоювання аудиторією. Самоуправління поведінкою педагога.

Тема 25. Педагогічна цілеспрямованість і зовнішній вигляд педагога, техніка мови та мовлення.

Зовнішній вигляд педагога та фактори фізичного оточення простору в спілкуванні. Фізичні характеристики зовнішнього вигляду: фігура, риси обличчя, фізична привабливість, зріст, вага, волосся, запахи. Предмети – артефакти: одяг, макіяж, окуляри, ювелірні прикраси та аксесуари. Поза, як ступінь відображення уваги, участі, статусу, симпатії. Поза як відображення інтенсивності деяких емоційних станів. Манери та дотики: маніпуляції з самим собою тобто облизування губ, смикання за гудзик, вертіння предметів у руках,

почісування, посмикування, нав'язливі рухи. Вираз обличчя: шість основних афектів (сум, здивування, задоволення, страх, відраза). Вираз обличчя та регуляція ситуації для отримання зворотного зв'язку та управління потоком взаємодії. Вимоги до виразу обличчя педагога – вміння застосовувати виразність погляду, прагнення уникати надмірної динамічності м'язів обличчя і очей, а також уникати виразу “кам'яного” обличчя.

Вимоги до зовнішнього вигляду педагога. Управління емоційним станом. Постава вчителя: манери та пози, рухи та пересування. Міміка та жести. Погляд і візуальний контакт з учнями. Пантоміміка. Жести та спеціальна жестикуляція спортивного педагога. Одяг педагога: вимоги, прикраси, косметика. Взаємозв'язок зовнішньої та внутрішньої краси.

Педагогічна техніка як форма організації поведінки педагога. Характеристика груп компонентів педагогічної техніки. Техніка, технологія, особистість вчителя. Техніка мови та мовлення. Дихання: види, механізм, принципи організації техніки дихання. Голос: політ, гнучкість, рухливість, висота, діапазон, тембр, дикція. Недоліки у вимові, удосконалення дикції. Ритміка: паузи, темп, мелодичність, інтонація. Граматична і орфографічна грамотність мови.

Тема 26. Педагогічні конфлікти: види, причини виникнення.

Конфлікти як засіб регулювання між особистісних стосунків. Конфлікти в школі: прості та складні. Складні педагогічні конфлікти: діяльності; поведінки; взаємин. Мотиваційні конфлікти: конфлікти, пов'язані зі слабкою організацією навчання в школі; конфлікти взаємодії між учнями, між учителями та школярами, вчителів один з одним, між учителями та адміністрацією школи.

Педагогічний конфлікт: структура, сфера, динаміка. Конфлікт у взаємодії “вчитель – учні”. Міжособистісні конфлікти у педагогічному колективі: фахові; сподівань, особистісної несумісності. Причини конфліктів у колективі: матеріально-технічні, ціннісно-орієнтаційні; фінансово-організаційні; управлінсько-особистісні; соціально-демографічні; соціально-психологічні. Регуляція протиріч в учительському колективі. розв'язання та усунення

педагогічних конфліктів. Поведінка педагога в конфліктній ситуації: стилі поведінки. Ігрові методи вирішення конфліктів.

Тема 27. Угрупування та його вплив на виховання особистості.

Формальні та неформальні групи. Спортивний колектив: структура, характеристика видів лідерів. Особливості спортивного колективу, методики вивчення колективу та взаємовідносин в ньому. Заходи по згуртуванню спортивного колективу. Індивідуалізм та колективізм. Виховання особистості в колективі та через колектив (репресивна педагогіка). Неформальні об'єднання дітей і молоді: просоціальні, асоціальні, антисоціальні об'єднання. Дитячі та юнацькі громадські організації. Неформальний молодіжний рух.

Тема 28. Психолого-педагогічна корекція відхилень в поведінці школярів.

Психолого-педагогічна корекція відхилень в поведінці школярів: сутність девіантної поведінки, її основні форми, причини виникнення. Педагогічно занедбані діти. Педагогічна корекція девіантної поведінки дітей в навчальному процесі. Методи виховної роботи з девіантними школярами.

3. Рекомендована література

Базова

1. Абрамян В. Ц. Театральна педагогіка / В. Ц. Абрамян. – К. : Лібра, 1996. – 224 с.
2. Аносов І. П. Педагогічна антропологія / І. П. Аносов. – К. : Твімінтер, 2005. – 261 с.
3. Бесєдіна Л. М. Педагогічна майстерність, активні методи навчання та методична робота у навчальних закладах : метод. посіб. / Л. М. Бесєдіна, О. І. Сторубльов. – К. : Логос, 2009. – 204 с.
5. Бобошко Ю. М. Режиссер Лесь Курбас / Ю. М. Бобошко. – К., 1987. – 146 с.
6. Бойко А. М. Оновлена парадигма виховання: шляхи реалізації / А. М. Бойко. – К. : ІЗМН, 1996. – 230 с.
7. Болотін Ю. П. Лекції з історії педагогіки України / Ю. П. Болотін, М. М. Окса . – Мелітополь, 1996. – 254 с.

8. Бондар В. І. Дидактика : підручник для студ. пед. вузів / В. І. Бондар. – К. : Либідь, 2005. – 263 с.
9. Ващенко Г. Основи естетичного виховання / Г. Ващенко. – Мюнхен : УТС А. Жуковського в Лондоні, 1957. – 46 с.
10. Ващенко Г. Праці з педагогіки / Г. Ващенко. – К. : Школяр. Т.4, 2000. – 416с.
11. Використання західного досвіду у шкільній освіті України / упоряд. Н. Б. Вяткіна – К. : Абрис, 2002. – 184 с.
12. Вишневський О. І. Теоретичні основи педагогіки : курс лекцій / О. І. Вишневський, О. М. Кобрій, М. М. Чепіль; за ред. О. Вишневського. – Дрогобич : Відродження, 2001. – 268 с.
13. Вознюк Н. М. Етико-педагогічні основи формування особистості : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Н. М. Вознюк. – К. : Центр навчальної літ-ри, 2005. –196 с.
14. Галузинський В. М. Педагогіка: теорія та історія : навч. посіб. / В. М. Галузинський, М. Б. Євтух. – К. : Вища школа, 1995. – 230 с.
15. Головатий М. Ф. Навчи себе сам / М.Ф. Головатий. – К. : МАУП, 2002. - 120с.
16. Гончаренко С. У. Педагогічні дослідження : метод. поради молодим науковцям / С. У. Гончаренко. – К. ; Вінниця : Вінниця, 2008. – 278 с.
17. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник / С. У. Гончаренко– К. : Либідь, 1997. – 374 с.
18. Громадянська освіта : книга для вчителя / Р. А. Арцишевський, Т. В. Бакка, І. М. Гейко [та ін.]. – Л. : ТЕКА, 2002. – 158 с.
19. Державна національна програма «Освіта: Україна ХХІ століття» // Освіта. – 1995. – 15 серп. – № 44/46.
20. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології : навч. посіб. для студ. вузів / І. М. Дичківська. – К. : Академвидав, 2004. – 352 с.
21. Энкельманн Ніколаус Б. Харизма. Особистісні якості як засіб досягнення успіху у професійному та особистісному житті: пер. з нім: Інтерексперт,

2000. – 272 с.
22. Живодьор В. Ф. З історії національного шкільництва : навч.-метод. посіб. / В. Ф. Живодьор, А. А. Сбруєва, М. Ю. Рисіна – К. : ІЗМН, 1998. – 144 с.
 23. Заграва Д. І. Уроки педагогічної майстерності / Д. І. Заграва - К., 1989-125 с.
 24. Закон України «Про освіту» // Голос України. – 1991. – 26 червня.
 25. Зязюн И. А. Основы педагогического мастерства / И. А. Зязюн. – М. : Просвещение, 1989. – 315 с.
 26. Зязюн І. А. Педагогіка добра: ідеали і реалії : наук.-метод. посіб. /
 27. Історія педагогіки : навч. посіб. / за ред. О. А. Дубасенюк, М. В. Левківського. – Житомир : ЖДПУ, 1999. – 336 с.
 28. Кан-Калик В. А. Учителю о педагогическом общении / В. А. Кан-Калик. – М. : Просвещение, 1987. – 192 с.
 29. Класний керівник у сучасній школі : метод. посіб. – К. : Віпол, 1996. – 151 с.
 30. Ковальчук Л. Основи педагогічної майстерності : навч. посіб. / Лариса Ковальчук . – Л., 2007. – 608 с.
 31. Концептуальні засади демократизації та реформування освіти в Україні: педагогічні концепції. – К. : Школяр, 1997.
 32. Кравець В. Зарубіжна школа і педагогіка ХХ століття / В. Кравець. – Т., 1996. – 290 с.
 33. Кравець В. Історія класичної та зарубіжної педагогіки та шкільництва : навч. посіб. для студ. пед. навч. закл. / В. Кравець. – Т., 1996. – 436 с.
 34. Критерії оцінювання навчальних досягнень учнів у системі загальноосвітньої середньої освіти / за заг. ред. В. О. Огнев'юка – К.; Ірпінь : Перун, 2004. – 176 с.
 35. Кузьмінський А. І. Педагогіка : підручник / А. І. Кузьмінський, В. Л. Омеляненко. – К. : Знання-Прес, 2003. – 418 с.
 52. Куписевич Ч. Основи загальної дидактики. Київ, 1986. – 366 с.
 36. Лозова В. І. Теоретичні основи виховання і навчання : навч. посіб. / В. І. Лозова, Г. В. Троцько– Х. : ОВС, 2002. – 400 с.
 37. Любар О. О. Історія української педагогіки / О. О. Любар,

- М. Г. Стельмахович, Д. Т. Федоренко; за ред. М. Г. Стельмаховича. – К. : ІЗМН, 1998. – 356 с.
38. Луцюк А. М. Василь Сухомлинський про педагогічну майстерність учителя : монографія / А. М. Луцюк. – Луцьк : Надстир'я, 2003. – 208 с.
39. Лях В. Концепція формування особистості в процесі фізичного виховання школярів у вченні П. Ф. Лесгафта / В. Лях // Молода спортивна наука України : зб. наук. ст. з галузі фіз. культури і спорту. – Л. : ЛДФК, 2000. – Вип. 4. – С. 36–37.
40. Льюїс Д. Тренінг ефективного спілкування. ЕКСМО Прес, 2002. – 224 с.
41. Мартинюк І. Національне виховання. Теорія та методологія : метод. посіб. / І. Мартинюк. – К. : ІСДО, 1995. – 160 с.
42. Мойсеюк Н. Педагогіка. К. : Вища школа, 2007. – 629 с.
43. Мойсеюк Н. Є. Педагогіка : навч. посіб. 4-е вид., доп. – К. : КДНК, 2003. – 615 с.
44. Нариси історії українського шкільництва 1905–1933 : навч. посіб. / О. В. Сухомлинська [та ін.]. – К. : Заповіт, 1996. – 304 с.
45. Національна доктрина розвитку освіти України // Освіта. – 2001. – 11/18 лип.
46. Основы педагогического мастерства / под ред. И.А. Зязюна. – К. : Вища школа, 1987. – 207 с.
47. Островерхова Н. Аналіз уроку: концепції, методики, технології / Н. Островерхова. – К. : ІНКОС, 2003. – 352 с.
48. Падалка О. С. Педагогічні технології : посібник / О. С. Падалка, А. М. Нісімчук., І. О. Смолук, О. Т. Шпак – К.:Українська енциклопедія, 1995.- 252 с.
49. Палтишев М. М. Педагогічна майстерність і шляхи її досягнення (у пошуках практико орієнтованих дидактичних підходів) : навч.-метод. посіб. для слухачів курсів удосконалення вчителів / М. М. Палтишев. – К. : Видавець О. М. Ешке, 2000. – 119 с.
50. Педагогіка / за ред. М. Д. Ярмаченка. – К. : Рад. школа, 1991. – 287 с.

51. Педагогіка : навч. посіб. / В. М. Галузьяк, М. І. Сметанський, В. І. Шахов. – Вінниця : Вінолбдрукарня, 2000. 200 с.
52. Педагогіка : навчальний посібник під редакцією Н. Волкова. Академія , 2005. –576 с.
53. Педагогічна майстерність / за ред. І. А. Зязюна. - К. : Вища школа, 1997. - 349 с.
54. Педагогічна майстерність : навч. програма / уклад. : А. І. Мамалига, Ю. П. Єлісовенко, Л. М. Хоменко. – К. : КНУ ім. Тараса Шевченка. – 17 с.
55. Педагогічна майстерність : підручник / І. А. Зязюн, Л. В. Карамущенко, І. Ф. Кривонос [та ін.] ; за ред. І. А. Зязюна. – 2ге вид., допов. і переробл. – К. : Вища шк., 2004. – 422 с.
56. Педагогічна творчість і майстерність : хрестоматія / уклад. Н. В. Гузій. – К. : ІЗМН, 2000. – 168 с.
57. Педагогічне мовлення : навч.-метод. посіб. зі спецкурсу для педагогічних закладів / Л. В. Долинська, О. В. Гоголь, Л. М. Зінченко. – К., 1996. – 56 с.
58. Педагогічні інновації у сучасній школі. – К. : Освіта, 1994. – 156 с.
59. Пилипчук В. В. Дидактичний пошук А. Макаренка / В. В. Пилипчук // Педагогіка і психологія. – 1998. – № 1. – С. 71–76.
60. Підласий І. П. Практична педагогіка, або Три технології : інтеракт. підр. для педагогів ринкової системи освіти / І. П. Підласий. – К. : Слово, 2004. – 616 с.
61. Пірен М. І. Конфліктологія : підручник / М. І. Пірен. – К. : МАУП, 2003. – 360 с.
62. Практикум з педагогіки : навч. посіб. – Вид. 3-тє, перероб. і допов. / за заг. ред. О. А. Дубасенюк. – К. : Центр навчальної літератури, 2004. – 464 с.
63. Практична педагогіка виховання : посіб. з теорії та методики виховання / за ред. М. Ю. Красовицького – К. : Івано-Франківськ, 2000. – 218 с.
64. Професійна підготовка студентів педагогічного інституту / за ред. В. О. Юматова, З. В. Гоголевої, Ю. А. Гапона. – К. : Вища шк., 1981. – 184 с.
65. Растригіна А. М. Педагогіка свободи: методологічні та соціально-

- педагогічні основи / А. М. Растригіна. – Кіровоград : Імекс ЛТД, 2002. – 260 с.
66. Рейс Ф., Сміт Б. 500 кращих порад тренеру: переклад з англ. 2001. – 128 с.
67. Розвиток народної освіти і педагогічної думки на Україні (X–початок XX ст.) : нариси / за ред. М. Д. Ярмаченка. – К. : Радянська школа, 1991. – 381 с.
68. Руденко Ю. Д. Основи сучасного українського виховання / Ю. Д. Руденко. – К. : Вид-во ім. О. Теліги, 2003. – 328 с.
69. Рудницька О. П. Основи педагогічних досліджень / О. П. Рудницька, А. Г. Болгарський, Т. Ю. Свистельнікова– К. : Експрес-об'ява, 1998. – 143 с.
70. Русова С. Вибрані педагогічні твори / Софія Русова. – К. : Освіта, 1996. – 256 с.
71. Синиця І. О. З чого починається педагогічна майстерність / І. О. Синиця. – К. : Рад. шк., 1972. – 167 с.
72. Словник термінології з педагогічної майстерності / за ред. Н. М. Тарасовича. – Полтава, 1995. – 63 с.
73. Сорока Г. І. Сучасні виховні системи та технології: навчально-виховний процес : метод. посіб. для керівників шкіл / Г. І. Сорока. – Х. : Веста, Ранок, 2002. – 128 с.
74. Стельмахович М. Г. Українська народна педагогіка : навч.-метод. посіб. / М. Г. Стельмахович. – К. : ІЗМН. 1997. – 232 с.
75. Ступарик Б. М. Національна школа: витоки, становлення : навч.-метод. посіб. / Б. М. Ступарик. – К. : ІЗМН, 1998. – 336 с.
76. Сухомлинский В. А. Избранные произведения : в 5 т. / В. А. Сухомлинский. – К. : Рад. школа, 1979. 325 с.
77. Сухомлинський В. О. Серце віддаю дітям / В. О. Сухомлинський // Вибрані твори : у 5т. – К. : Рад. шк., 1977. – Т. 3. – 670 с.
78. Сухомлинський В. Сто порад учителю / В. Сухомлинський // Вибрані твори : у 5 т. – К. : Рад. шк., 1976. – Т. 2. – С. 419–654.
79. Сучасні педагогічні технології : навч. посіб. / А. С. Нісімчук [та ін.]. – К. : Просвіта, 2000. – 365 с.

80. Трухін І. О. Основи шкільного виховання : навч. посіб. / І. О. Трухін, О. Т. Шпак. – К. : Центр навчальної літ-ри, 2004. – 368 с.
81. Ушинський К. Д. Людина як предмет виховання. Спроба педагогічної антропології / К. Д. Ушинський // Вибр. твори : у 2 т. – К., 1983. – Т. 1. – С. 192–471.
82. Фіцула М. М. Педагогіка : навч. посіб. для студ. вищ. пед. закл. освіти / М.М Фіцула – К. : Академія, 2000. – 542 с.
83. Фіцула М. М. Педагогіка : навч. посіб. для студ. вузів / М. М. Фіцула. – 2-е вид., випр. і доп. – К. : Академія, 2005. – 560 с.
84. Цимбалюк І. М. Підвищення професійної кваліфікації: психологія педагогічної праці : навч.-метод. посіб. / І.М. Цимбалюк – 2-ге вид. –К. : Професіонал, 2004. – 150 с.
85. Школа класного керівника / упоряд. М. Голубенко. – К. : Шкіл. Світ ; Вид. Л. Галіцина, 2005. – 128 с.
86. Ягупов В. В. Педагогіка: навчально-виховний процес : навч. посіб. К. : Либідь, 2003. – 560 с.

14. Електронні ресурси

1. Гончар О. В. Форми і методи педагогічної взаємодії учасників навчального процесу в системі вищої школи другої половини ХХ століття [Електронний ресурс] / О. Гончар. – Режим доступу : www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/ppmb/texts/2010_5/10govxhc.pdf
2. Гульбс О. А. Особистісне становлення викладача вищої школи в професійній діяльності [Електронний ресурс] / О. А. Гульбс. – Режим доступу : www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/pib/2009_5/PB-5/PB-5_47.pdf
3. Елементи педагогічної майстерності [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.grinchuk.lviv.ua/referat/1/1099.html
4. Євдокімова О. О. Педагогічна майстерність викладачів вищої школи і фактори, що впливають на її формування [Електронний ресурс] / О. О.

- Євдокімова – Режим доступу :
www.nbuiv.gov.ua/portal/soc_gum/pzpp/2010_12_2/81-89.pdf
5. Журнал «Сучасна Освіта» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://s-osvita.com.ua/>
 6. Кайдалова Л. Г. Професійна компетентність та імідж сучасного викладача [Електронний ресурс] / Л. Г. Кайдалова– Режим доступу :
www.nbuiv.gov.ua/portal/soc_gum/ppmb/texts/2009-01/09klgimt.pdf
 - 7.. Квак О. В. Формування педагогічної техніки, як важливої основи педагогічного професійного мислення [Електронний ресурс] / О. В. Квак– Режим доступу :
www.bati-referaty.net.ua/engine/download.phpid
 8. Кузьмінський А. І. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. [Електронний ресурс] / А. І. Кузьмінський – К. : Знання, 2005. – 486 с. – Режим доступу :
www.info-library.com.ua/books-book-105.ht
 9. [Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України](http://mon.gov.ua/) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mon.gov.ua/>
 10. [Національна академія педагогічних наук України](http://naps.gov.ua/) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: naps.gov.ua/
 11. Обривкіна О. М. Сучасні форми методичної роботи з підвищення педагогічної майстерності викладачів в університеті [Електронний ресурс] / О. М. Обривкіна – Режим доступу:
www.nbuiv.gov.ua/portal/soc_gum/nvnau_ppf/2010_155.../10oom.pdf
 12. Ольшанська Н. Конфлікт і взаємодія [Електронний ресурс] / Н. Ольшанська. – Режим доступу :
<http://osvita.ua/school/psychology/675>
 13. Ортинський В. Л. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закл [Електронний ресурс] / В. Л. Ортинський. – К. : Центр учбової літератури, 2009. – 472 с. – Режим доступу :
<http://pidruchniki.com.ua/pedagogika/>
 14. Освітній портал – освіта в Україні, освіта за кордоном [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.osvita.org.ua/>

15. Освітній проект ІНТЕРШКОЛА [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://is4all.in.ua/>
Острів Знаний [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ostriv.in.ua/>
16. Партнерство в навчанні: освітня мережа [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ua.partnersinlearningnetwork.com/>
17. Педагогіка [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://pedagogika.at.ua.>
18. Педагогічні персоналії [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://pedagogika.at.ua/publ/pedagogichni_personaliji/6.
19. Програма Intel «Навчання для майбутнього» [Електронний ресурс] // Intel. Навчання для майбутнього в Україні. – Режим доступу: <http://www.iteach.com.ua/>
20. Сєдашова О. А. Партнерство: нова модель педагогічної взаємодії викладача та студента у ВНЗ України [Електронний ресурс] / О. А. Сєдашова – Режим доступу :<http://nauka.zinet.info/3/sedashova.php>
21. Стахневич В. До проблеми формування індивідуального професійно-педагогічного іміджу викладача вищого аграрного навчального закладу [Електронний ресурс] / В. Стахневич, Н. Срібна // Вісник Львівського нац. університету. Серія : Педагогіка. – Л., 2009. – Вип. 25, ч. 1. – С. 263–270. – Режим доступу :http://194.44.242.244/portal/Natural/VLNU/Ped/2009_25-1/index.html
22. Стецюк К. В. Педагогічна культура викладача в контексті вимог Болонського процесу [Електронний ресурс] / К. В. Стецюк, О. А. Сєдашова– Режим доступу: http://lp.edu.ua/Institute/IGS/IPP/WebRC/issues/Stetsyuk_Syedashova.htm
23. European Training Village : Policy Report [Electronic resource]. – Access mode : <http://www2.trainingvillage.gr/etv/policyreport/policyreport.asp>.
24. Europeana [Electronic resource]. – Access mode : <http://www.europeana.eu/portal/>.

25. Eurydice — Network on Educational System and Policies in the Europe / EACEA [Electronic resource]. – Access mode : http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/index_en.php.

4. Форма підсумкового контролю успішності навчання

Форма контролю: екзамен.

5. Засоби діагностики успішності навчання

Тестові завдання для визначення рівня знань студентів у балах по кожному змістовному модулю. Педагогічні ситуації та задачі. Практикум з педагогічної техніки.

6. Засоби діагностики успішності навчання

Тестові завдання для визначення рівня знань студентів у балах по кожному змістовному модулю.

Педагогічні ситуації та задачі.